

CHINA'S "SOFT POWER" POLICY TOWARDS CENTRAL ASIA

Dilnoza Asanova

Student

Tashkent State University of Oriental Studies

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: "Soft power", Confucius institutes, cultural diplomacy, cultural exhibitions, policy of Chineseization, "OBOR", mass media.

Received: 28.04.24**Accepted:** 30.04.24**Published:** 02.05.24

Abstract: This article is dedicated to the study of some scientific debates about China's border with 3 countries in the Central Asian region and the fact that it does not have a border with 2 countries, but the strength of its relations with the countries of Central Asia and "Soft power" policy. Having studied different approaches, the purpose of the article is to determine the strengths and weaknesses of the "Soft power" policy of the Chinese state in Central Asia, as well as soft power resources.

XITOIY DAVLATI MARKAZIY OSIYOGA "SOFT POWER" SIYOSATI

Dilnoza Asanova

Talaba

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: "Soft power", Konfutsiy institutlari, madaniy diplomatiya, madaniy ko'rgazmalar, xitoylashtirish siyosati, "OBOR", ommaviy axborot vositalari.

Annotatsiya: Mazkur maqolada Xitoy davlatining Markaziy Osiyo mintaqasidagi 3 ta davlat bilan chegaradoshligi va 2 ta davlat bilan esa chegarada emasligi lekin Markaziy Osiyodagi davlatlar bilan aloqalari mustahkamligi va "Soft power" siyosati haqidagi birqancha ilmiy munozaralarni o'rganishga bag'ishlangan. Turli xil yondashuvlar o'rganilgan holda maqolaning maqsadi Xitoy davlatining Markaziy Osiyodagi "Soft power" siyosatining kuchli va kuchsiz tomonlari shuningdek yumshoq kuch resurslarini aniqlashdan iborat.

ПОЛИТИКА «МЯГКОЙ СИЛЫ» КИТАЯ В ОТНОШЕНИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ*Дилноза Асанова**Студент**Ташкентский государственный университет востоковедения**Ташкент, Узбекистан***О СТАТЬЕ**

Ключевые слова: «Мягкая сила», институты Конфуция, культурная дипломатия, культурные выставки, политика китаизации, «ОПОП», средства массовой информации.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению некоторых научных дискуссий о границе Китая с 3 странами в Центральноазиатском регионе и тому факту, что у него нет границы с 2 странами, а прочности его отношений со странами Центральной Азии и " Политика «мягкой силы». Изучив разные подходы, цель статьи – определить сильные и слабые стороны политики «мягкой силы» китайского государства в Центральной Азии, а также ресурсы мягкой силы.

KIRISH

“Soft power” - bu majburlovchi xarakterga ega bo‘lgan "hard power" dan farqli o‘laroq, ixtiyoriy ishtirok etish, uning modelini yoqtirish va jozibadorlik asosida istalgan natijalarni olish qobiliyatini nazarda tutadi.

Sovet ittifoqi parchalanishi bilan Xitoyning Markaziy Osiyodagi ishtiroki ortdi. Xitoy Markaziy Osiyo davlatlari bilan turli xil sohalarni qamrab oluvchi o‘zaro hamkorliklarni yo‘lga qo‘ydi. Buni Shanxay hamkorlik tashkiloti doirasida mintaqaviy xavfsizlik masalasi bo‘yicha hamkorlikdan tortib, iqtisodiy hamkorlikgacha ko‘rish mumkin. Xitoy Markaziy Osiyoning Qozog‘iston, Qirg‘iziston va Tojikiston kabi davlatlari bilan bevosita chegaradosh davlat hisoblanadi. Pekin uchun esa o‘z hududi va chegaralarini tartibga solish birinchi navbatdagi ustuvorliklardan biridir. Bu esa o‘z navbatida Shanxay hamkorlik tashkiloti doirasida ushbu davlatlar bilan chegara chizig‘ini belgilab olish zaruratini vujudga keltirgan va ushbu masala bo‘yicha hujjatlarning aksariyat qismi imzolangan.

ASOSIY QISM

Bundan tashqari Xitoy o‘zining g‘arbiy viloyati Shinjon masalasini ham hal qilishdan manfaatdor edi. Shinjondagi musulmonlar tili, madaniyati va dini jihatidan Markaziy Osiyo xalqlariga juda yaqin hisoblanadi. Xitoyda millatchilikning kuchayib borishi sharoitida ushbu davlatlar musulmon birodarlariga boshpana berishi mumkin edi. Ammo Xitoy mustaqillikka erishayotgan yangi respublikalar Shinjon Xitoyning ajralmas qismi ekanligini tan olishlariga ishonch hosil qildi. Markaziy Osiyo davlatlari o‘z mustaqilliklarini e‘lon qilishi bilan Xitoy ularning mustaqilligini birinchilardan bo‘lib tan oldi va ular bilan o‘zaro ikki tomonlama

iqtisodiy, energetik hamkorlikni yo'lga qo'ydi. Bundan tashqari 2000-yillarning o'rtalarida Xitoyning turli resurslarga bo'lgan ichki talabi ortib bordi. Xitoy Markaziy Osiyodagi davlatlarning eng yirik savdo sherigi sanaladi va uning Markaziy Osiyodagi roli keskin oshmoqda.

Xitoydan olingan kreditlar va imzolangan shartnomalar eksport yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish va shu bilan birga ularning Rossiyaga qaramligini kamaytirish imkonini berdi. Rasmiy ma'lumotlarda Xitoy bilan aloqalar foydali bo'lib ko'rinsada, ammo mahaliy aholining bir qismi tomonidan Xitoyga nisbatan yoqtirmaslik va g'azab kayfiyatining kuchayganligi aniqlangan. Ular Xitoyning asl maqsadlarini shubha ostiga olishadi. Bunga Xitoyning mintaqaga ko'proq aralashgani va xitoyliklarning kundalik hayotda tez-tez paydo bo'la boshlaganligi sabab bo'lgan. Markaziy Osiyoda Xitoyga nisbatan mahalliy tushunchalar bo'yicha ko'plab tadqiqotlar qilindi. "Soft power" ya'ni "Yumshoq kuch" atamasi birinchi marta Jozef Nay tomonidan kiritilgan. Yumshoq kuch kundalik demokratik siyosatning asosiy qismidir. U madaniyat, siyosiy qadriyatlar va institutlar, qonuniy yoki ma'naviy hokimiyatga ega bo'lgan siyosat kabi nomoddiy asoslarga tayanadi. Yumshoq kuch boshqalar hohishini shakllantirishdir. Bunda yumshoq kuch boshqalarni o'z madaniyati va qadriyatlarining jozibadorligiga yoki siyosiy tamoyillarining adolatliligiga ishontirish orqali manipulyatsiya qilishga asoslanadi. Yumshoq kuch manbalari odatda xatti-harakatlarning yumshoq tabiati bilan ifodalanadi. Uning eng ko'p qo'llaniladigan manbalari: Institutlar, qadriyatlar, madaniyat va siyosatdir. Yumshoq kuch istalgan natijaga erishish strategiyasi sifatida G'arbda, xususan, AQShda keng qo'llanilgan. Ammo Osiyoning ko'pgina davlatlari ham bu orqali anchagina mashhurlikka erishdi. Xitoy yumshoq energiya vositalarini rivojlantirishga ko'proq e'tibor qaratmoqda. Xitoyning yumshoq kuchga bo'lgan qiziqishiga turli sabablar bo'lishi mumkin. Xitoyning yuksalishi bilan bog'liq tahdid Xitoyga qo'shni hududlarda paydo bo'ldi. Sharqiy Osiyoning ko'plab davlatlari mintaqada kuchli Xitoy (ham harbiy, ham iqtisodiy) bo'lishidan o'zini geosiyosiy jihatdan noqulay his qilmoqda. Xitoy hukumati ham bu haqiqatni tan olgan holda, ilmiy doiralar turli strategiyalarga urg'u bera boshladilar. Ular orasida yumshoq kuchni rivojlantirish sezilayotgan tahdidni kamaytirishda foydali strategiya sifatida qaraladi. Ushbu qarashni kamaytirish maqsadida Xitoyda yangi tashqi siyosat nutqi joriy etildi. 1990-yillarning oxirida rasmiy nutqda Xitoy mas'uliyatli kuch sifatida tasvirlangan bo'lsa, 2000-yilda tinch yo'l bilan yuksalish konsepsiyasi paydo bo'di. 2000-yillarning oxirida esa Xitoyning har qanday harbiy mojarolardan qochishga harakat qilishini anglatuvchi boshqa konsepsiya ishlab chiqildi. Ushbu konsepsiyalar Xitoyning o'z qo'shnilarini Xitoy yuksalishining tinch tabiatiga ishontirish va Xitoy xalqaro huquqni hurmat qilishiga ishontirish maqsadida ishlab chiqilgan. Bundan

tashqari tashqi siyosatda ushbu konsepsiyalardan tashqari Xitoy va uning Sharqiy va Markaziy Osiyodagi qo'shnilar o'rtasida Xitoyning do'stlik va hamkorlik niyatlariga ishonch hosil qilish maqsadida yaxshi qo'shnichilik siyosati ham yo'lga qo'yilgan. Xitoy akademiyasi orasida yumshoq kuch nutqi paydo bo'la boshladi. Xitoyning yumshoq kuchiga oid ilmiy nashrlar va chiqishlar soni 1990-yillar oxirida 11 tadan, 2009-yilda 518 taga ko'tarildi. Bundan tashqari 2004-yil may oyida Xitoy Komunistik partiyasi siyosiy buyurosining o'n uchinchi yig'ilishida ikkita maqola e'lon qilindi. Birinchisi, yumshoq kuchni xalqaro jozibadorlik va millat taraqqiyot modeli, madaniyati, qadriyatlarini jalb qilish deb ta'riflagan bo'lsa, ikkinchisi, Xitoy o'zining yumshoq kuchini rivojlantirish kerakligi haqidagi haqiqatni ta'kidladi. Ko'pgina xitoylik olimlar madaniyatni Xitoy tomonidan o'zining yumshoq kuchini rivojlantirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan vosita sifatida ko'rishadi. Bundan tashqari ular Xitoyning rivojlanish modeliga urg'u berishadi, bu esa diqqatni jalb qilishda yordam berishi mumkin. Yumshoq kuchga ahamiyat bergan birinchi Xitoy rahbarlaridan biri Xu Szintao edi. U madaniyat Xitoy yumshoq kuch strategiyasining asosiy vositasi bo'lishi mumkin degan qarashni tan oldi. Xitoyda xalq diplomatiyasi qamrab oladigan ko'plab jihatlar: Televidiniya, radio, madaniy-ma'rifiy almashinuvlar, ilmiy va gazeta nashrlari madaniyat deb tavsiflanadi. Xitoy xitoy tilini va madaniyatini o'rgatuvchi konfutsiy institutlarini Markaziy Osiyo davlatlarida ochish, xalqlar o'rtasida madaniy diplomatiya aloqalarini o'rnatish, ijtimoy tarmoqlarda "Wechat" kabi turli xitoyliklar ilovalari orqali o'z davlatiga qiziqish va yon bosishlarni shakllantirish, shuningdek, ommaviy axborot vositalari orqali ham ijobiy qarashlarni shakllantirish bilan o'z yumshoq kuch ta'sirini kuchaytirishni amalga oshirmoqda.

Ushbu maqolada SWOT tahlili usulidan foydalanilgan.

Xitoyning global imidjini yaxshilashni maqsad qilgan Pekin 2000-yillarning boshida bir nechta "soft power" loyihalarini ishga tushirdi. Xitoyning Markaziy Osiyodagi, shuningdek, boshqa mintaqalardagi asosiy harakatlantiruvchi vositasi bu – *Konfutsiy institutlaridir*. Xitoy strategiyasiga ko'ra, Konfutsiy (an'anaviy Xitoy donolik ramzi) xorijda ko'plab insonlarni jalb qilish va butun dunyo bo'ylab tarqalishiga erishish uchun kata imkoniyatlarga ega.² Birgina 2000-yillarning boshida Markaziy Osiyodagi Konfutsiy institutlari talabalari soni 22 270 nafarga yetgan. Har bir Konfutsiy institutida talabalar Xitoy tilini, tarixini, Xitoyning ma'naviy va madaniy qadriyatlarini o'rganadilar. Konfutsiy institutlari va sinflarida xitoy tilini o'rgatish, Xitoy ta'lim vazirligiga qarashli davlat ta'lim muassasi bo'lgan Xanban/Konfutsiy institute shtab-kvartirasi ma'lumotlariga ko'ra, Markaziy Osiyoda 13 ta Konfutsiy institute, jumladan, Qozog'istonda 5 ta, Qirg'izistonda 4 ta, O'zbekistonda 2 ta va Tojikistonda 2 ta Konfutsiy institutlari faoliyat ko'rsatmoqda. Bu esa so'nggi 20 yillikda Xitoyning Markaziy Osiyodagi

“soft power” siyosatida muhim o‘rin egallaydi va Konfutsiy institutlari XXR ortiqcha bosimsiz, hech qandayqattiq kuchdan foydalanmagan holda o‘zining madaniyatini yoyishga intiladi. 2019-yilda dunyo bo‘ylab 158 mamlakatda 535 Konfutsiy institutlari va 1134 Konfutsiy sinflari bor edi. Konfutsiy insituti Xitoy tarixini va Xitoyning ma‘daniyatini ma‘naviy qadriyatlarini o‘rganadi. Iqtisodiy globallashuv, siyosiy ko‘p qutblanish va madaniy diversifikatsiya bilan ajralib turadigan bugungi dunyoda Xitoy iqtisodiy yuksalish orqali global obro‘ga ko‘tarilishda asosiy madaniy kuch sifatida o‘z ahamiyatini tiklab bormoqda. Shu maqsadda davlat tomonidan *madaniy diplomatiya* kampaniyasi uyushtirildi. Madaniy diplomatiya – “Millatlar va ularning xalqlari o‘rtasida o‘zaro tushunishni rivojlantirish maqsadida g‘oyalar, ma‘lumotlar, san‘at va madaniyatning boshqa jihatlar almashinuvi”dir. Iqtisodiy globallashuv, siyosiy ko‘p qutblanish va madaniy diversifikatsiya bilan ajralib turadigan bugungi dunyoda Xitoy iqtisodiy yuksalish orqali global obro‘ga ko‘tarilishda asosiy madaniy kuch sifatida o‘z ahamiyatini tiklab bormoqda. Shu maqsadda davlat tomonidan “Madaniy diplomatiya” kompaniyasi uyushtirildi. Madaniy diplomatiya ham madaniyat, ham diplomatiya o‘lchovlari ostida o‘z o‘zgarishlarini namoyish etadi. Pekin Markaziy Osiyoda madaniy vositalardan foydalangan holda “soft power”ga ko‘p qirrali yondashuvni qo‘llab-quvvatladi, shu bilan birga o‘zining siyosiy-iqtisodiy modelini tinch rivojlanish yo‘li va sotsializmning Xitoy xususiyatlari bilan uyg‘unligi sifatida ilgari sura oldi. U mahalliy aholining ko‘pchiligi orasida hozirgacha noma‘lum bo‘lib kelgan Xitoy madaniyatini targ‘ib qilishga intildi; iqtisodiy rivojlanish modelini ilgari surdi va mintaqaviy rivojlanishga o‘zining beqiyos hissasini qo‘shish orqali, o‘zidan kelib chiqadigan iqtisodiy xafvlarini kamaytirishga harakat qildi. Xitoy shuningdek, 1990-yillarda boshlangan yaxshi qo‘shnichilik munosabatlarini, 2000-yillarda Osiyo qadriyatlariga mos kelmaydigan deb talqin qilingan G‘arb qadriyatlari ta‘siriga qarshi turish uchun to‘liq strategic ittifoq darajasiga ko‘tardi.

Zaif jihatlar

Qozog‘istonlik ekspert Gauhar Nurshaniy ta‘kidlaganidek, Xitoy o‘z “Soft power”ini turli xil usullar bilan Markaziy Osiyo mamlakatlariga qo‘llash imkoniyatlaridan foydalangan tadqirda ham unga Markaziy Osiyo davlatlari elitatalari va mahalliy jamoatchilik orasida qiziqishni orttirishi mumkin, ammo uning yumshoq kuchini Rossiya va G‘arb davlatlari bilan solishtirganda ko‘plab zaif jihatlariga ega. Birinchidan, Xitoy xitoy tilini Konfutsiy institutlari orqali va boshqa yo‘llar bilan yoyishga harakat qilsa-da, xitoy tili juda murakkab til hisoblangani, shuningdek, xitoy tiliga davlatlar orasida talabning pastligi, hamda hali-hanuzgacha ingliz tilining mavqeyi balandligi bois xitoy tilini o‘rganuvchilar qamrovi unchalik kengaymadi. Bundan tashqari, yuqoridagi omillar Xitoyning ommaviy axborot vositalaridan

axborot manbayi tuzish sifatida foydalanish jarayonida to'siqqa aylandi. Bu ushbu jihatdan olib qaraganda esa o'z navbatida Rossiya yoki g'arb davlatlari ustunligini ko'rsatadi. Chunki, Markaziy Osiyo davlatlari bir paytlar SSSR tarkibiga kirganligini inobatga olsak, bu mintaqada rus tilini bilish darajasi yuqoriroq ekanligi tabiiydir. Bundan tashqari hozirgi paytda mintaqada ingliz tilini o'rganuvchilar salmog'i ham ancha yuqori hisoblanadi.

Imkoniyatlari

2019-yilning 17-18 oktabr kunlari, Guansi provinsiyasi Nanning shahrida 7-Xitoy – Markaziy Osiyo hamkorlik forumi bo'lib o'tdi. *Forumning maqsadi*, Xitoy va Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasidagi aloqalarni yanada mustahkamlashdan iborat edi. Forumning maqsadi Xitoy va Markaziy Osiyo aloqalari yanada mustahkamlashdan iborat edi. Xitoy tilini o'rganish tobora ommalashib bormoqda. Mehnat bozorida raqabotbardoshligini oshirish vositasi sifatida qaralmoqda. Xitoy tili Markaziy Osiyo Ingliz tilidan keyin ikkinchi til sifatida qaralmoqda. Xitoy Markaziy Osiyo talabalari uchun stipendiya dasturlarini ochgan. Shi Jinpin tomonidan Qozog'istonda 2013-yili *“Bir makon, Bir yo'l”* tashabbusining e'lon qilinishi, mintaqada Xitoy “soft power”ining zarur

rivojlanishiga olib keldi.⁵ Ushbu loyihaning maqsadi, iqtisodiy investitsiyalar bilan bir qatorda siyosiy xafvsizlikni ta'minlashdir. “Bir makon, Bir yo'l” loyihasi, iqtisodiy investitsiyalar va diplomatic tashabbuslarni o'z ichiga oladi, ularning ikkisi ham loyihalashtirilgan yo'nalishlar bo'ylab, ishchi hamkorlik va iqtisodiy koridorlarni rivojlantiradi.

Tahlikalari

Xitoy “soft power” harakatlari salbiy tomonlardan xoli emas. Bir tomondan, investitsiyalarning yuqori darajasi salbiy qabul qilinishi mumkin. Xitoy tomonidan tez-tez muhokama qilinadigan *qarz tuzog'i diplomatiyasi* va bunday loyihalar uchun *xitoy ishchi kuchlarining* jalb qilinganidan tashqari, bu investitsiyalar jamoatchilikning yomon tasavvurini uyg'otadi. Xitoy universitetlarida grantlar, stipendiyalar va turli xil shunga o'xshash jalb etish dasturlari orqali Markaziy Osiyolik talabalar sonining ortib borishi, “soft power” taktikasi bo'lishi mumkin. Hozirda nisbatan samarasiz bo'lsada, Konfutsiy institutlari til o'rgatish imkoniyatlarini va madaniy aloqalarni yanada rivojlantirishga intiladi. Xitoy ko'rgazmalari, ehtimol, davom etadi, ammo shunga o'xshash aholi bilan muammolar, ularning samaradorligini cheklaydi. Garchi turli xildagi qiyinchiliklarga duch kelayotgan bo'lsa ham, Xitoyning bu harakatlari oxir-oqibat muvaffaqiyatli bo'lishi kutiladi, chunki yangi avlodlar, xususan, elitalar, Xitoyning “soft power” tashabbuslari, universitetlar orqali tobora ko'proq ta'sirga ega.

XULOSA

Pekin Markaziy Osiyoda madaniy vositalardan foydalangan holda “soft power”ga ko‘p qirrali yondashuvni qo‘llab-quvvatladi, shu bilan birga o‘zining siyosiy-iqtisodiy modelini tinch rivojlanish yo‘li va sotsializmning Xitoy xususiyatlari bilan uyg‘unligi sifatida ilgari sura oldi. U mahalliy aholining ko‘pchiligi orasida hozirgacha noma’lum bo‘lib kelgan Xitoy madaniyatini targ‘ib qilishga intildi, iqtisodiy rivojlanish modelini ilgari surdi va mintaqaviy rivojlanishga o‘zining beqiyos hissasini qo‘shish orqali, o‘zidan kelib chiqadigan iqtisodiy xafvlarini kamaytirishga harakat qildi. Xitoy shuningdek, 1990-yillarda boshlangan yaxshi qo‘shnichilik munosabatlarini, 2000-yillarda Osiyo qadriyatlariga mos kelmaydigan deb talqin qilingan G‘arb qadriyatlari ta’siriga qarshi turish uchun to‘liq strategic ittifoq darajasiga ko‘tardi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Jozef Nay (2023) “Yumshoq kuch” Toshkent, “Trust and support”
2. G‘aribov va Ibrohimov “Markaziy osiyodagi geosiyosiy raqobat”
3. Gurbanmyradova Diana(2015) “China’s soft power in Central Asia”
4. The Economists (2013) “China in Central Asia: Rising China, Sinking Russia”
Retrieved from: <http://www.economist.com/news/asia/21586304-vast-region-chinas-economic-clout-more-match-russias-rising-china-sinking>
5. Hongyi Lai va Yiyi Lu,(2012) “China’s Soft Power and International Relations” New York: Routledge.
6. Yevropa va Xalqaro munosabatlar tarixi, Sorbonna universiteti – INSEAD (business school) – Xitoy-Yevropa-Rossiya munosabatlari va XXI asrdagi “soft power” (Asian Kaleidoscope)
7. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences VOLUME 2 | ISSUE 6 ISSN 2181-1784 Scientific Journal Impact Factor SJIF 2022: 5.947 Advanced Sciences Index Factor ASI Factor = 1.7
8. Daryo.uz (2023) “Bir makon bir yo‘l imkoniyat yoki tuzoq” Retrieved from <https://daryo.uz/2017/06/20/bir-makon-bir-yol-ozbekiston> nimalarni-qolga-kiritadi